

(מספרות המחקר תשמ"ה- תשמ"ו 1985-1986)
Zion / ציון, Vol. (תשמ"ו 1), pp. 371-376
Published by: [Historical Society of Israel/](#)
Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/70039709>
Accessed: 05/12/2011 14:11

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at
<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Historical Society of Israel/ is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Zion /*.

<http://www.jstor.org>

מספרות המחקר תשמ"ה-תשמ"ו (1985-1986)

בקרב החברה המסורתית; תרומתה של הציונות לשינוי הדפוסים החינוכיים בארץ; תהליך מיסודה של הסתדרות המורים כמוקד סמכות בענייני החינוך העברי; מלחמת השפות. הספר מסתיים בפרק המנתח את התפקיד שמילא בית הספר העברי בפיתוח התרבות הארץ ישראלית ובעיצובו של 'האדם החדש'.

יעקב בוקסנבוים (מהדיר), אגרות מלמדים, איטליה שט"ו-שנ"א (1551-1591). תל-אביב, בית-הספר למדעי היהדות באוניברסיטת תל-אביב, תשמ"ו. 419 ע', מפתחו', ביבל'.

ספר שלישי בסדרת 'אגרות יהודי איטליה בתקופת הריניסאנס'. הספר כולל שלושה אגרונים מן המחצית השנייה של המאה הט"ז. בעלי האגרונים היו מלמדים שהאגרונים שימשו אותם להוראת הכתיבה העברית, ומקום מושבם היה בדוכסיות אור-בינו, פירארה ופיימונטי בתקופה של גזירות וגירושים ליהודי איטליה. בספר שלפנינו מובאות איגרות רבות מתוך האגרונים, על פי כתיב יד שונים ובצירוף הערות מפורטות. לספר הקדים המהדיר מבוא ובו סקירת הרקע ההיסטורי, ניתוח מקומם ותפקידם של המלמדים בחינוך היהודי, תיאור האגרונים והדגשת חשיבותם כמקור היסטורי.

אדם ואדמה בארץ ישראל הקדומה. עורכים: אהרן אופנהיימר, אריה כשר, אוריאל רפפורט. ירושלים, יד יצחק בן-צבי, תשמ"ו. 254, XXIV ע'.

קובץ מאמרים המבוסס על הרצאות שנישאו בפני הכינוס השנתי של המרכזים לחקר ארץ ישראל של יד יצחק בן-צבי ואוניברסיטאות תל-אביב וחיפה, שנערך בשנת 1983. הספר מוקדש להיסטוריה הכלכלית והחברתית של ארץ ישראל ודן בעיקר בבעיות אגראריות ובהשלכותיהן מן המאה ה' לפנה"ס ועד לתקופה הצלבנית. בספר שלושה מדורים: סוגיות דימוגרפיות בתולדות ארץ ישראל הקדומה; בעיות הקרקע והמשק החקלאי; הפיתוח החקלאי, הצומח והנוף. לספר מצורפים תקצירי המאמרים באנגלית.

רחל אלבוים-דרור, החינוך העברי בארץ ישראל, אל, כרך ראשון: 1854-1914. ירושלים, יד יצחק בן-צבי, תשמ"ו. 502 ע'.

כרך ראשון מתוך מחקר בן שלושה כרכים שעניינו תולדות החינוך העברי בארץ ישראל. אל. בספר זה סוקרת המחברת את התהליכים שהובילו למודרניזציה של החינוך היהודי בעת החדשה, ולאחר מכן עוברת לדון בראשית החינוך המודרני בארץ ישראל. בין הסוגיות הנידונות בספר: המאבקים של יוזמי השינויים בחינוך לנוכח ההתנגדות

הארגונים העל-קהילתיים והקהילתיים; הר-
בנות ומוסדות הדת; מערכת החינוך; מערכת
העזרה ההדדית, וכדומה. הפרק האחרון
מוקדש לקהילה הספרדית בבוקארשט וליח-
סיה עם הקהילה האשכנזית. לספר מצורפים
נספחים רבים ובהם תעודות.

דפים לחקר תקופת השואה, ד. אוניברסיטת
חיפה והקיבוץ המאוחד, תשמ"ו. 329, XXIX
ע'.

קובץ מחקרים היוצא לאור על ידי המכון
לחקר תקופת השואה המשותף לאוניברסי-
טת חיפה ולבית לוחמי הגיטאות. במרכז
הקובץ שורת הרצאות שנישאו בכנס
בינלאומי שהתקיים באוניברסיטת חיפה
בשנת 1984 ועסק בשואת יהודי הונגריה.
בין המאמרים האחרים: שארית הפליטה של
יהדות פולין (צ' שניר); המקורות לחקר
ספרות יידיש ועברית בשואה (י' שיינטוך);
שיטות ההסוואה וההטעיה הנאציות (שרה
נשמית); מחנות הנאצים באביב 1945 (ש'
קרקובסקי); שלוש תעודות של תנועת 'עקי-
בא' (א' שטרן).

אברהם הטל, יהודי המזרח וצפון אפריקה,
ביבליוגרפיה מוערת (תשל"ז-תשל"ט). ירוש-
לים, מכון בן-צבי, יד יצחק בן-צבי והאוניברסי-
טה העברית, תשמ"ו. 161, XXII ע', מפתחו'.

בספר ביבליוגרפיה מוערת על יהודי המז-
רח וצפון אפריקה, הכוללת את רשימת
המחקרים שראו אור בין השנים תשל"ז-
תשל"ט. רשימה זו היא המשך לביבליוגרא-
פיה שהתפרסמה בספונות, א [טז] (תש"ם),

יואב גלבר, גרעין לצבא עברי סדיר, תרומתם
של יוצאי הצבא הבריטי להקמת צה"ל. ירוש-
לים, יד יצחק בן-צבי, תשמ"ו. 557 ע', מפתחו',
נספחים.

בספר מקיף מבקש י' גלבר לתאר ולהבליט
את תרומתם של המתנדבים לצבא הבריטי
בתקופת מלחמת העולם השנייה להקמתו
המהירה של צה"ל תוך כדי מלחמת העצמ-
אות. בספר מתואר תהליך שילובם של
משוחררי הצבא הבריטי בתפקידי מפתח,
כאשר הפיקוד הוותיק של ההגנה מגלה
התנגדות. המחבר מגיע למסקנה, שרב היה
חלקם של יוצאי הצבא הבריטי לא רק
בתחומי המנהלה כי אם גם בהקמת מערך
ההדרכה של צה"ל. הם אף תפסו מקום
בשכבת המפקדים ונוכחותם בלטה בכל
המחלקות של אגפי המטכ"ל, למעט אגף
המבצעים. הידע והניסיון שצברו אומצו
בצה"ל, ובהקמת החיילות המקצועיים לא
היה להם, לדעת המחבר, תחליף.

יעקב גלר, צמיחתה ושקיעתה של קהילה,
היהודים האשכנזים והספרדים ברומניה (1919-
1941). תל-אביב, מורשת, תשמ"ה. 407 ע',
מפתחו', ביבל', נספחים.

ספרו של י' גלר הוא סיכום ראשון על
תולדות הקהילות היהודיות ברומניה בין
שתי מלחמות העולם, משעה שצורפו האז-
רים החדשים לרומניה. המחקר מתבסס על
חומר ארכיוני מגוון, וכן על תקנות, ספרות
רבנית ועדויות שבעל פה. כל אלה מאירים
בפירוט רב את חייהם הפנימיים של יהודי
רומניה. הספר מאורגן על פי נושאים, ובהם:
המעמד המשפטי של הקהילות ברומניה;

וכללה מחקרים שהופיעו בשנים תשל"ד–תשל"ו. אף נוספו בספר השלמות לרשימה הקודמת. החומר חולק על פי ארצות, והוא מקיף למעלה מאלף פריטים ובהם הן מחקרים והן ספרות שעל גבול המחקר, כגון פרסומים לקהל הרחב, למורים ולתלמידים. הערכים הנכללים ברשימה עוסקים בתולדות היהודים בארצות המזרח החל מהמאה ה"ט.

ועידות הרבנים בגרמניה בשנים 1844–1846. מבוא: מ' מאיר. תרגום: צ' יעקובסון. ירושלים, מרכז דינור, תשמ"ו. כ"ג, 69, VII ע'.

קונטרס בסדרת המחקרים והמקורות של המרכז לחקר תולדות ישראל ע"ש בן-ציון דינור, המוקדש לשלושת אסיפות הרבנים שנערכו בגרמניה בשנות הארבעים למאה ה"ט. בקונטרס שלפנינו מתורגמים לעברית קטעים נבחרים מתוך הפרוטוקולים של הוועידות. במבוא של מ' מאיר ניתנת סקירה על התפתחות תנועת הריפורמה וכן נידון מקומם של ועידות הרבנים בהתפתחותה, תוך התייחסות לעמדות השונות של משתתפי הוועידות וההחלטות שהתקבלו בהן.

יוסף טובי, עיונים במגילת תימן, קהילת צנעא, שבתאות, משפחת עראקי, מהר"ץ. ירושלים, הוצאת הספרים ע"ש י"ל מאגנס, תשמ"ו. 226 ע', מפתח.

בספר מבוא נרחב ובו חמישה פרקים, המאירים פרשיות וסוגיות מרכזיות בתולדות יהודי תימן, ואשר כל אחד מהם מהווה מחקר בפני עצמו: הספרות ההיסטורית של יהודי תימן; המסורות על ראשית ההתיישבות בתימן; מאורעות השבתאות, גזירת העטרות וגלות מוזה; משפחת עראקי; אישיותו ופועלו של ר' יחיא צאלח. בנספחים המצורפים לכל אחד מהפרקים מופיעים חלק מן המקורות הנידונים.

יעקב כ"ץ, היציאה מן הגטו, הרקע החברתי לאמנציפציה של היהודים, 1770–1870. תרגום: ד' זינגר, תל-אביב, עם-עובד, תשמ"ו. 280 ע', מפתח.

מהדורה עברית לספר שיצא לאור לראשונה במהדורה אנגלית בשנת 1973. מטרתו של הספר לעקוב אחר התמורות בתולדות היהודים באירופה בעת החדשה החל מהשליש האחרון של המאה ה"ח, ולתאר ולנתח את תהליכי היחלצותם של היהודים מבדידותם החברתית והתרבותית וגאולתם 'באמצעות חוקי האמנציפציה מנחיתותם האזרחית המוחלטת'. בין הנושאים הנידונים בספר: השתלבות היהודים בחברה הניטראלית למחצה, חזון העתיד של ההשכלה, תופעות ההמרה והריפורמה, תגובות השמרנים, השינויים בדפוסי העיסוקים הכלכליים, ולבסוף דיוקנה של יהדות האמנסיפציה.

ישראל ל' לוי, מעמד החכמים בארץ ישראל בתקופת התלמוד, היבטים היסטוריים. ירושלים, יד יצחק בן-צבי, תשמ"ו. 154 ע', ביבל', מפתח.

במרכז הספר מהדורה מדעית של הכרוניקה 'מגילת תימן' לר' יחיא צאלח, הסוקרת את תולדות יהודי תימן מראשית ההתיישבותם שם ועד הזמן החדש. לצד המהדורה יש

מחקר מקיף הסוקר את תולדות התנועה הציונית בפולין משנת 1915 – שנת הכיבוש הגרמני והאוסטרי של פולין – ועד שנת 1926, שבה הסתיימה העלייה הרביעית לארץ ישראל. בפרק המבוא מציג המחבר את תמונת המצב הדימוגרפית והחברתית, משרטט קווים ליחסי יהודים ופולנים ומתאר את ההנהגה היהודית. הפרקים הבאים מחולקים בחלוקה כרונולוגית: ההיערכות הכללית עד סיום המלחמה; התגבשות הזרמים השונים בציונות הפולנית בשנים 1918–1921; עבודת ההווה והעלייה ארצה (1921–1923); ימי העלייה הרביעית (1924–1926). לספר מצורפים נספחים הדנים במספר סוגי יות: הלאומיות הפולנית והציונות; הציונות בפולין והשאלה הערבית, וכן רשימה פרוסופוגרפית נבחרת. הספר הופיע לראשונה בשנת 1981, במהדורה אנגלית.

מרדכי נאור (עורך), גוש עציון מראשיתו ועד תש"ח. ירושלים, יד יצחק בן-צבי, תשמ"ו. 245 ע', ביבליוגרפיה.

הספר השביעי בסדרת 'עידן' מטעם מרכז רחל ינאית בן-צבי ללימודי ירושלים. הספר מוקדש לתולדות גוש עציון משלהי המאה הי"ט ועד לנפילתו במלחמת העצמאות. בספר ארבע חטיבות: מחקרים וסיכומים; זיכרונות; גוש עציון במלחמה; חומר עזר והעשרה. בספר משולבים צילומים, איורים ומפות, ומצורפים לו תאריכון וביבליוגראפיה מוערת.

זאב ספראי (עורך), בית הכנסת בתקופת המשנה והתלמוד. ירושלים, מרכז זלמן שזר, תשמ"ו. 210 ע', ביבלי, מפתח, מפות.

מחקרו של י' לוי מוקדש למעמד החכמים כקבוצה ייחודית ומוגדרת בעלת השקפת עולם, מערכת יחסים עם החברה הישראלית ומעורבות בחיים הציבוריים. נושא זה נבחן לגבי שלהי העת העתיקה, המאות הג'ה' לספירה, תוך הסתמכות על מקורות חז"ל ועל הממצאים הארכיאולוגיים. לעומת גישות מחקריות הטוענות מצד אחד שהחכמים היו נערצים על הכול ומצד שני שהיו חוג סגור של מלומדים בשולי החברה, מגיע המחבר למסקנה שהמציאות היתה מורכבת יותר: מדובר באליטה דתית שאיננה הומרגנית; בקרב מעמד החכמים התקיימה קשת רחבה של אמונות, דעות וגישות הלכתיות; תהליך חדירתם והשפעתם של החכמים בקרב העם הפשוט היה הדרגתי.

משה לנדא, מיעוט יהודי לוחם, מאבק יהודי פולין בשנים 1918–1928. ירושלים, מרכז זלמן שזר, תשמ"ו. 396, VII ע'. ביבלי, מפתח.

מחקרו של מ' לנדא עוסק במאבק הלאומי של יהודי פולין בעשור הראשון לקיומה של הרפובליקה הפולנית החדשה בין שתי מלחמות העולם. בספר שני חלקים: הראשון דן בפירוס רב באמנת המיעוטים שאמורה היתה לשמש יסוד למעמדם של יהודי פולין, והשני דן בלבטי ההנהגה היהודית ובניסיונות לגבש מדיניות יהודית עצמאית להשגת הזכויות הלאומיות. לספר מצורפים נספחים ובהם שלוש עשרה תעודות.

עזרא מנדלסון, התנועה הציונית בפולין, שנות ההתהוות 1915–1926. ירושלים, הספריה הציונית, תשמ"ו. 390 ע', מפתח.

האחרון עוסק בספרות המוסר שבשבתאות
ובחסידות.

David A. Gerber (ed.), *Anti-Semitism in American History*. Urbana and Chicago, University of Illinois Press, 1986. 428 pp., index

אסופת מאמרים המטפלים בהיבטים שונים של האנטישמיות באמריקה במאה וחמישים השנים האחרונות. בפתח הספר מאמר מקיף של העורך, ד' גרבר, הסוקר את מגמות ההיסטוריוגרפיה בשאלה זו, מציג את בעיות היסוד ועורך הבחנות מושגיות בנושא. בין המאמרים האחרים: היהודי המיתי במאה הי"ט; אנטישמיות במחלקת המדינה בשנות השלושים והארבעים למאה הכ'; האנטישמיות והאוניברסיטאות באמריקה; הפמיניזם האמריקאי והשאלה היהודית (1890–1940); אנטישמיות בשמאל האמריקאי; עמדות התיאולוגים הפרוטסטנטים בשאלת יחסי יהודים ונוצרים; עמדות התיאולוגים הקאתולים בתגובה לשואה.

David Kushner (ed.), *Palestine in the Late Ottoman Period*, Political, Social and Economic Transformation. Jerusalem, Yad Izhak Ben-Zvi and E.J. Brill, 1986. 434 pp., index

קובץ מאמרים פרי עטם של היסטוריונים, סוציולוגים, גיאוגרפים וכלכלנים הבוחנים את תולדות ארץ ישראל בשלהי התקופה העות'מאנית מהיבטים שונים, תוך הבלטת התמורות בתחומים השונים. בין המוקדים

קובץ מאמרים בסדרת 'סוגיות בתולדות עם ישראל' של מרכז זלמן שזר. הקובץ מוקדש לחקר היבטים שונים של בתי הכנסת בתקופת המשנה והתלמוד. בראש הקובץ הקדמתו של העורך, המדגיש את המהפיכה הדתית שבהקמת המוסד בתקופה שבה 'הצורך במרכז דתי סמוך ונגיש היווה ללא ספק מאיץ להתפשטות בתי הכנסת'. כמו כן דן המבוא בשאלת המיתודה של המחקר בנושא המשלב תחומים מגוונים: היסטוריה חברתית, תרבותית ודתית, ארכיטקטורה ואורנמנטיקה, כאשר המקורות התלמודיים והארכיאולוגיים מזינים זה את זה. המאמרים בספר ערוכים בשני חלקים: בראשון מאמרים המאירים היבטים כגון המבנה והתפקיד ההלכתי של בית הכנסת ובשני תיאור טיפוסים של בתי כנסת באזורים שונים.

Joseph Dan, *Jewish Mysticism and Jewish Ethics*. Seattle and London, University of Washington Press, 1986. 133 pp., index

הספר מבוסס על סדרת הרצאות שהושמעו באוניברסיטת וושינגטון בשנת 1983, ועניינו השפעות ספרות הקבלה על ספרות המוסר היהודית. מגמתו של י' דן לתאר את התהליך שבמהלכו קלטת ספרות המוסר, שהיא לכאורה מרוחקת במהותה, בתפיסותיה ובמגמותיה מהספרות הקבלית, את השפעות הקבלה וסיגלה אותה ליעדיה. בספר נעשית הבחנה בין ארבעה שלבים: ספרות המוסר בערבית; ספרות המוסר ותרגומה לעברית ותופעת חסידות אשכנז; ספרות מוסר בעברית המתבססת על התלמוד והמדרש ללא בסיס פילוסופי (מן המאה הי"ג); קליטת רעיונות קבלת צפת. הפרק

קובץ מאמרים המבוסס על הרצאות שהושמעו בכנס בינלאומי, שנערך באוניברסיטת קלארק (Clark) שבארצות הברית בשנת 1983, ויועד לדיון היסטורי ביהדות גרמניה מן המאה הי"ח ועד למלחמת העולם השנייה. בספר כלולים שבעה עשר מאמרים, אשר המכנה המשותף ביניהם הוא הניסיון לבחון את יחסי הגומלין בין היהודים ותרבותם לגרמנים ותרבותם, ובמיוחד את תגובות היהודים לתרבות הגרמנית – לפילוסופיה, לספרות ואף לאנטישמיות. מטרת הספר לעקוב אחר התקוות, ההישגים, האכזבות ולבסוף הכישלון הטראגי של תהליך האמנסיפציה.

למחקרים הכלולים בספר: המעורבות האירופאית בארץ ישראל; ההתפתחות הכלכלית; השינויים באדמיניסטרציה; צמיחתם של כוחות חברתיים חדשים; חדי רת השפעות תרבותיות מערביות.

Jehuda Reinharz and Walter Schatzberg (ed.), *The Jewish Response to German Culture*. Hanover and London, University Press of New England, 1985. 362 pp., index